

İŞVERENİN İŞYERİNDE ÇALIŞAN EŞİNİN SİGORTALILIĞI SORUNU

Günümüzde işverenlerin işyerlerinde eşlerini değişik iş pozisyonlarında çalıştırdıkları bilinen bir gerçektir. Bu durumda olan işverenlerin eşlerine ücret ödedikleri veya ödemedikleri ya da fiilen çalışmadıkları halde ücret ödendiği her zaman konuşulan bir husustur. İşte, bu durumda işverenin eşinin işyerinde çalışmasında sigortalılık devreye girecek mi sorusunun cevabı aşağıdaki 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun “sigortalı sayılmayanlar” başlığını taşıyan 6 ncı maddesinde yatmaktadır.

“Sigortalı sayılmayanlar

MADDE 6-Bu Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları hükümlerinin uygulanmasında;

a) İşverenin işyerinde ücretsiz çalışan eşi,

.....
4 üncü ve 5 inci maddelere göre sigortalı sayılmaz.”

İşverenin kendi işyerinde eşinin sigortalı sayılabilmesi, ücret ödeme şartına bağlıdır. Ücretsiz olarak çalışan eşler¹, 4721 sayılı Medeni Kanunu’nun 185’inci maddesi hükmünde, karşılıklı yardım görevini yerine getirmesi ve aile birliğinin yaşam düzeyinin yükseltilmesini amaçlaması nedeniyle, sigortalı sayılmamıştır.

Eşin ücretsiz çalışması halinde hizmet akdi teşekkül etmemektedir. Eşin ücretle çalışması durumunda, taraflar arasında hizmet akdinin varlığının kabulü ile sigortalı sayılacaktır. Eşler arasında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmayı esas alan Medeni Kanun hükümleri açısından, eşlerin birbirleri ile yanında çalışması, temel ilke olarak sosyal sigorta hukuku kapsamı dışında kabul edilmiştir.

Ne var ki, ana ilke böyle olmakla birlikte, yaşam koşulları ve ekonomik zorunluluklar, eşlerin birbirleri yanında, yardımlaşma sınırlarını aşar nitelikte, hizmet akdi çerçevesinde çalışma zorunda bırakılabilir. Bu gibi, çalışma ilişkisinin hizmet akdi boyutlarına çıktığı ve ücret unsurunun da açıkça belirlendiği durumlarda, sigortalılık ilişkisi kabul edilmektedir. Bu tür bir hukuksal statü saptanırken, öncelikle, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, çalışılan işyerinin özellikleri ve çalışma koşulları hep birlikte gözetilmeli ve gerçek bir çalışma akdinin varlığı konmalıdır.

Davacının çalışan eşinin ücret olgusunu belirlemeden sigortalılığı kabul edilemez.² İşyerinde çalıştığı ve ücret aldığı saptanan eşin sigortalılığı kabul edilmelidir.³ Muhtasar beyannamede, gözükmeyen eşe ait çalışma ve ödemeler sigortalı kabule engeldir.⁴ Kocasına ait otel işletmesinden

¹ Eş tabiri, 4721 sayılı Kanuna göre evli olanları kapsar. Evlilik dışında karı koca gibi birlikte yaşayanlar eş tabiri dışındadır. Kısaca burada eş tabirinden maksat, Medeni Kanunun karı koca olarak deyimlendirdiği kişilerden her biridir.

² YHGK., 20.10.1999 T., 1999/21620 E., 1999/84 K.

³ Yrg. 21. HD., 22.03.2001 T., 2001/1741 E., 2001/2147 K.

⁴ Yrg. 21. HD., 03.10.1996 T., 1996/5313 E., 1996/5349 K.

muhasebeci olarak çalıştığı gerekçesiyle sigortalı gösterilen eşin durumunun araştırılmasında, öğrenim durumu, muhasebecilik yapabilecek bilgilere sahip olup olmadığı, defter ve kayıtlarda bulunan yazıları ve ücret alıp almadığı araştırılarak işyerinde çalışan sigortalıların ifadeleri alınmak suretiyle kanaat oluşturulmalıdır.⁵ Tanıkların, davacının (kocasının kasap dükkânında) ücret karşılığı çalıştığı konusunda bir bilgileri olmadığı gibi, ücret ödendiği başka delillerle de saptanabilmiş değildir ve bir an için çalışma gerçekte olsa dahi davacı sigortalı sayılamaz.⁶ İşverenin ücretsiz çalışan eşi sigortalı sayılamaz. Bu durumda davacıya, eşi işveren tarafından ücret ödenip ödenmediğinin tespiti gerekir.⁷

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin bir kararında (T:01.10.2018, E:2016/11184, K:2018/7280) aşağıdaki hükmü tesis ettirmiştir:

“Davacının 13/09/2005 - 25/05/2006 tarihleri arasında eşi Bilal Kılıç'a ait ... Alüminyum PVC Doğrama unvanlı işyerinde çalıştığı süreler davalı Kurum tarafından fiili çalışmaya dayanmadığı gerekçesiyle 26.02.2014 tarihli Kurum raporu ile iptal edildiği, iptal sonrası ... 26. İcra Müdürlüğü'nün 2014/17253 sayılı dosyasından, 1.945,51 TL sağlık yardımının, 1.497,44 TL işlemiş faiziyle birlikte davacıya takip başlatıldığı ve davacının bu kapsamda, 1. 500,00 TL ödemede bulunduğu böylelikle davacının, Kurum işleminin iptali ile Kurum'a borçlu olmadığını tespiti ve istirdat isteminin bulunduğu eldeki davada, 26.02.2014 tarihli Kurum Raporu'nda davacının 26.02.2014 tarihli imzalı beyanında, eşinden ücret almadan çalıştığını açıkça dile getirdiği anlaşılmaktadır. Mahkemece, 11.08.2006 tarihli görev emrine dayalı olarak 2014 yılında ve işyerinin kapanmasından uzun süre sonra çalışmanın iptaline yönelik rapor düzenlenmesi; davalı Kurumun, vatandaşların temel sosyal güvenlik hakkını koruma misyonuna uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilmesinin mümkün bulunmadığı gibi; salt eşine ait işyerinde geçmiş olmasının, yöntemince bildirim yapılan çalışmanın iptalini gerektirmediği; davacının eşine ait işyerindeki çalışma öncesi ve sonrasındaki zorunlu sigortalı konumundaki çalışma ve prim ödeme süreleri; dinlenen tanıkların eylemli çalışmayı ortaya koyan beyanları ve ceza yargılamasındaki beraat kararının dayanağı kanıtlara dayanılarak yazılı gerekçeyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

Davanın yasal dayanaklarından, 506 sayılı Kanunun 2. maddesi hükmüne göre; bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılan kimse anılan Kanun kapsamında sigortalı sayılır. Bir başka anlatımla, sigortalı ile işveren arasındaki iş ilişkisinin hizmet akdine dayanması gerekir. 506 sayılı Kanunu'nun 3. maddesinde (01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren ve 506 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 5510 sayılı Kanunu'nun 6. maddesinde de sigortalı sayılmayanlar tahdidi olarak sayılmış olup, bunların arasında 506 sayılı Kanunun 3-I-B maddesinde "işverenin ücretsiz çalışan eşi"nin sigortalı sayılamayacağı belirtilmiştir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, davacının, 26.02.2014 tarihinde Kurum'a verdiği imzalı beyanda, ücretsiz olarak eşinin yanında çalıştığını dile getirmesi karşısında davacının sigortalı sayılamayacağı gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.”

⁵ Yrg. 10. HD., 26.11.1982 T., 5150 E., 5269 K.

⁶ Yrg. 10. HD., 20.10.1981 T., 4668 E., 5372 K.

⁷ Yrg. 10. HD., 13.10.1983 T., 4317 E., 4946 K.

Sonuç olarak; gerek 5510 sayılı Kanun gerekse de yargı kararlarına göre; bir işverenin işyerinde ücret karşılığı çalışan ve ücretleri işyeri kayıt ve belgelerine usulüne uygun bir şekilde intikal ettirilen eş sigortalı sayılacak, ancak herhangi bir ücret ödenmeyen eş ise sigortalı sayılmayacaktır.

Saygılarımızla...

VİZYON YMM A.Ş.